

Alina Walenia

Uniwersytet Rzeszowski

AKTYWNOŚĆ ADMINISTRACJI SAMORZĄDOWEJ PODKARPACIA W ZAKRESIE POZYSKIWIANIA BEZPOŚREDNICH INWESTYCJI ZAGRANICZNYCH

Streszczenie: Administracja publiczna, szczególnie samorządowa, nie ma do dyspozycji instrumentów makroekonomicznych, może natomiast stosować różnego rodzaju zachęty pośrednie dla inwestorów zagranicznych. Nie ma także dobrych instrumentów finansowych, a może tylko stosować ulgi i zwolnienia od podatków lokalnych, a szczególnie gruntowych, i od nieruchomości.

Jednym z ważniejszych czynników lokalizacji, uzależnionym w bardzo dużym stopniu od działań samorządów lokalnych, jest dobrze rozwinięta infrastruktura, przede wszystkim drogowa, ale również ta związana z udostępnianiem terenów przedsiębiorcom pod planowaną inwestycję, czyli wyposażenie działek inwestycyjnych w sieć kanalizacyjną, wodociągową, gazową czy energetyczną (np. specjalne strefy ekonomiczne).

Słowa kluczowe: inwestycje zagraniczne, administracja samorządowa, rozwój lokalny.

1. Wstęp

Województwo podkarpackie zakwalifikowane jest do grupy regionów o najniższym poziomie rozwoju gospodarczego w Polsce i do jednych z niższych poziomów w Unii Europejskiej. Od kilkunastu lat jest aktywnym uczestnikiem międzynarodowej wymiany kapitału pod postacią bezpośrednich inwestycji zagranicznych (BIZ), zarówno jako jego dawca, jak i jako biorca. Inwestycje w tym regionie w latach 1989-2008 podjęły firmy nie tylko z Europy, ale również z Ameryki Północnej i Południowej, Azji czy Afryki. Z kolei przedsiębiorstwa z Podkarpacia podjęły inwestycje na Ukrainie, w Rosji, na Słowacji i w Czechach oraz innych krajach Europy Środkowej i Wschodniej. Atrakcyjność inwestycyjna Podkarpacia, jak również udział tego województwa w ogólnej wielkości napływu BIZ do Polski, pozostają jednak wciąż na niskim poziomie w relacji do innych regionów, jak również w relacji do potencjału gospodarczego tego regionu. Tymczasem, jak wynika z teorii ekonomii i dotychczasowych doświadczeń gospodarczych, BIZ mogą być kluczowym akceleratorem rozwoju gospodarczego Podkarpacia. Dlatego też istotne jest równomierne realizowanie inwestycji w sferze społecznej i gospodarczej.

Celem niniejszej publikacji jest analiza aktywności jednostek samorządu terytorialnego z terenu województwa podkarpackiego w zakresie ubiegania się o pozyskiwanie inwestycji zagranicznych. Badania materiału empirycznego wykazały, że aktywność jednostek samorządu terytorialnego z terenu województwa podkarpackiego w ubieganiu się o pozyskiwanie inwestycji zagranicznych była zróżnicowana. Generalnie dużą aktywność wykazywały duże jednostki miejskie. Dokonując ogólnej analizy intensywności alokacji kapitału zagranicznego w układzie terytorialnym, w badaniach zastosowano miernik w postaci wartości inwestycji na 1 mieszkańca jednostki samorządowej.

Przyczyny zróżnicowanej aktywności powinny być w sposób szczegółowy przeanalizowane, aby w dalszym ciągu nie pogłębiały się dysproporcje rozwojowe pomiędzy gminami i powiatami woj. podkarpackiego.

2. Determinanty warunkujące napływ bezpośrednich inwestycji zagranicznych

Jest wiele teoretycznych wyjaśnień determinantów przepływu kapitału między krajami. Do najpopularniejszych teorii wyjaśniających przepływy kapitału w formie bezpośrednich inwestycji zagranicznych do kraju „przyjmującego” zaliczamy:

- teorię przewag monopolistycznych,
- teorię międzynarodowego cyklu życia produktu,
- teorię lokalizacji,
- teorię internalizacji,
- eklektyczną teorię międzynarodowej produkcji.

Teoria przewag monopolistycznych zakłada, że przedsiębiorstwa są gotowe ponieść dodatkowe koszty związane z podjęciem działalności gospodarczej za granicą, jeżeli w ten sposób efektywniej wykorzystają posiadane aktywa. Przedsiębiorstwo dokonujące bezpośrednich inwestycji za granicą musi dysponować nie tylko dużym kapitałem, ale także mieć przewagę nad istniejącymi lub potencjalnymi przedsiębiorcami kraju lokaty w obszarach dotyczących nieklasycznych czynników produkcji (np. wiedzy technologicznej, marketingowej).

Teoria międzynarodowego cyklu życia produktu zakłada, że cykl życia produktu składa się z trzech faz. W pierwszej fazie, zwanej fazą produktu innowacyjnego, wytwarzany przez przedsiębiorstwo produkt ulega ciągłym modyfikacjom technologicznym i użytkowym, jest wytwarzany w niewielkich ilościach na rynek kraju wysoko rozwiniętego, w którym przedsiębiorstwo zlokalizowało produkcję. Pod koniec tej fazy rozpoczyna się niewielki eksport do krajów o równie wysokim poziomie gospodarczym. Druga faza to faza dojrzałego produktu, w której producent dąży do osiągnięcia korzyści skali przez umasowienie produkcji, obniżenie kosztów i zmniejszenie cen, którym towarzyszy rosnący popyt. Następuje zmniejszenie produkcji w kraju macierzystym, a przedsiębiorstwo zakłada filie w drodze inwestycji

bezpośrednich w krajach rozwiniętych gospodarczo. W trzeciej fazie, określanej mianem standaryzowanego produktu, następuje całkowita standaryzacja produktu. Przedsiębiorstwo zostaje zmuszone do lokalizacji produkcji w krajach rozwijających się, gdzie ceny czynników produkcji są niższe.

Teoria lokalizacji w sensie makroekonomicznym jest wkomponowana w skład szeroko rozumianej teorii gospodarki przestrzennej. W tym przypadku jej zadanie sprowadza się do poszukiwania efektywnych struktur przestrzennych dla gospodarki zlokalizowanej w danym regionie. Opiera się w głównej mierze na neoklasycznej teorii handlu zagranicznego. Pomija jednak założenie doskonałej konkurencji i określa determinanty wpływające na wybór miejsca lokalizacji bezpośrednich inwestycji zagranicznych.

Teoria internalizacji odwołuje się do tezy głoszącej, że wszystkie inwestycje bezpośrednie oraz powstanie przedsiębiorstw multinarodowych można sprowadzić do problemu niedoskonałości rynku i zjawiska zastępowania rynku zewnętrznego rynkiem wewnętrznym¹.

Opierając się na istniejących teoriach BIZ, można wyjaśnić, że decyzje inwestorów o podjęciu inwestycji na rynku zagranicznym zależą od własnościowych przewag przedsiębiorstw i korzyści z ich internalizacji, natomiast o wyborze geograficznej lokalizacji decydują czynniki składające się na otoczenie przedsiębiorstwa w kraju przyjmującym.

Teorią uwzględniającą splot wszystkich determinant bezpośrednich inwestycji zagranicznych (wypływających i napływających) jest eklektyczny paradygmat OLI Dunninga. Teoria OLI (*Ownership, Localization, Internalization*) wyjaśnia podjęcie BIZ jako efekt działania trzech warunków:

- 1) posiadania przez firmę przewag własnościowych (przewag oligopolistycznych);
- 2) występowania korzystnych czynników lokalizacyjnych;
- 3) istnienia większych korzyści dla firmy z internalizacji niż z eksternalizacji jej działalności.

W teorii lokalizacji podjęcie BIZ uzależnia się od wystąpienia konkurencyjnych przewag kraju (regionu), które działają korzystnie na procesy rozwojowe przedsiębiorstw. Korzyści konkurencyjne, uwarunkowane lokalizacją, określane są jako korzyści (czynniki) lokalizacyjne².

Zagraniczni inwestorzy rozważający możliwość wejścia na nowe rynki krajowe bądź lokalne czy powiększenia dotychczasowego wkładu analizują korzystne i niekorzystne czynniki, które mają kluczowy wpływ na powodzenie inwestycji zagranicznych. Do korzystnych stron inwestowania za granicą można zaliczyć: niższe

¹ J. Rymarczyk (red.), *Międzynarodowe stosunki gospodarcze*, PWE, Warszawa 2006, s. 112-113.

² T. Latocha, *Bezpośrednie inwestycje zagraniczne w Unii Europejskiej w świetle teorii rozwoju regionalnego i teorii lokalizacji*, Wyd. Uniwersytetu Łódzkiego, „Studia Europejskie” 2005 nr 2, Łódź 2005, s. 52.

koszty płac za granicą niż w kraju, obecność na rynku zbytu za granicą, długofalowe zwiększenie zdolności konkurencyjnej, zdobywanie nowych rynków zbytu, pozbycie się ryzyka walutowego, często tańsze surowce, niższe koszty transportu do odbiorców, ulgi podatkowe w kraju inwestowania, wyeliminowanie problemów związanych z wwozem towarów, tani reimport.

Z kolei niekorzystne skutki podejmowania inwestycji bezpośrednich to m.in.: ograniczenie, w niektórych okolicznościach, transferu zysków, ryzyko polityczne, np. groźba wywłaszczenia, możliwa dyskryminacja, jeśli przedsięwzięcie staje się konkurencyjne wobec produkcji własnej kraju inwestowania, stosowany czasem warunek udziału mniejszościowego, co może prowadzić do krępowania działalności inwestora, w niektórych sytuacjach do utraty miejsc pracy w kraju. Wymienione korzyści i niekorzyści pozwalają na ustalenie czterech grup motywów inwestowania za granicą:

- motyw zbytu (zdobywanie nowych lub zachowanie dotychczasowych rynków zbytu),
- motyw zaopatrzenia (np. pewniejsze zaopatrzenie w surowce),
- motyw obniżki kosztów (np. tańsza siła robocza),
- motyw ochrony środowiska (np. niższe wymogi w tym zakresie w kraju inwestowania).

Z obserwacji zachowań inwestorów w krajach zachodnich wynika, że dominującym motywem jest motyw rynków zbytu, a w drugiej kolejności motyw ochrony środowiska³.

Determinanty napływu bezpośrednich inwestycji zagranicznych w literaturze przedmiotu nazywane są walorami lokalizacyjnymi decydującymi o wyborze miejsca lokaty inwestycji. Ich jakość określa poziom ryzyka inwestycyjnego i atrakcyjność inwestycyjną danego kraju, regionu. Ponadto niektóre determinanty napływu BIZ stanowią równocześnie czynniki międzynarodowej konkurencyjności gospodarki lokalnej i krajowej. Dlatego też atrakcyjność inwestycyjna oraz konkurencyjność gospodarki są ze sobą związane i łącznie wpływają na rodzaj bezpośrednich inwestycji zagranicznych napływających do danej gospodarki. Wynika to z faktu, iż wraz z rozwojem gospodarczym kraju zmienia się poziom i charakter konkurencyjności ogólnokrajowej gospodarki, a kraje na różnych poziomach rozwoju gospodarczego przyciągają innego rodzaju zagraniczne inwestycje bezpośrednie. Na przykład w krajach rozwijających się występują BIZ poszukujące tańszych czynników produkcji, z czasem pojawiają się BIZ poszukujące wydajności, przeważnie tańszej i względnie bardziej produktywnej siły roboczej. Natomiast w krajach najbardziej rozwiniętych dominują BIZ poszukujące aktywów strategicznych, szczególnie tych opartych na wiedzy. Nawet w przypadku walorów lokalizacyjnych, które wydają

³ W. Kalita, *Inwestycje zagraniczne w Polsce z uwzględnieniem przemysłu rolno-żywnościowego*, [w:] *Transfer wiedzy i działań innowacyjnych w obszarze agrobiznesu. Uwarunkowania, mechanizmy, efekty*, red. S. Makarski, UR, Rzeszów 2007, s. 104.

się niezależne od poziomu gospodarczego kraju, jak np. wielkość populacji danego państwa, regionu (popyt potencjalny), taka zależność przybiera często charakter pośredni. Popyt potencjalny bowiem może się zamienić w rzeczywisty tylko wtedy, gdy obywatele danego kraju osiągną odpowiedni poziom siły nabywczej. Dlatego wiedza dotycząca walorów lokalizacyjnych, które decydują o wyborze danego kraju przez inwestorów zagranicznych, potrzebna jest w procesie tworzenia i modyfikacji polityki pozyskiwania inwestycji zagranicznych⁴.

W tabeli 1 przedstawione są główne czynniki wpływające na lokalizację inwestycji zagranicznych w postaci nowych zakładów produkcyjnych.

Tabela 1. Wpływ głównych czynników na lokalizację BIZ w postaci nowych zakładów produkcyjnych w wielkich miastach, strefach metropolitarnych oraz obszarach pozametropolitarnych

Czynnik lokalizacji	Zasięg terytorialny oddziaływania głównych czynników na lokalizację inwestycji zagranicznych w postaci nowych zakładów
<ul style="list-style-type: none"> – dogodnie położenie w stosunku do odbiorców, – pozytywne postawy ludzi wobec pracy, – dostępność szerokiej informacji o terenie, – niskie ceny ziemi 	Duży wpływ na lokalizację zarówno w wielkich miastach, jak i poza nimi
<ul style="list-style-type: none"> – łatwość pozyskania wysoko kwalifikowanych specjalistów, – łatwość pozyskania wykwalifikowanych robotników, – pozytywne doświadczenia innych firm inwestujących wcześniej w danym miejscu, – dostępność usług zaspokajających potrzeby pracowników firmy, – dostępność tanich budynków 	Duży wpływ na lokalizację w wielkich miastach, mniejszy poza wielkimi miastami
<ul style="list-style-type: none"> – dostępność specjalistycznych usług dla firm 	Duży wpływ na lokalizację w wielkich miastach i ich bliskim sąsiedztwie, mniejszy w innych obszarach
<ul style="list-style-type: none"> – bliskość głównych dróg, – bliskość przyszłej lub obecnej autostrady, – współpraca ze strony władz gminy 	Duży wpływ na lokalizację poza wielkimi miastami, mniejszy w wielkich miastach
<ul style="list-style-type: none"> – dobre warunki ekologiczne, – niskie koszty pracy 	Duży wpływ na lokalizację w obszarach pozametropolitarnych, mniejszy w wielkich miastach i ich strefie metropolitarnej
<ul style="list-style-type: none"> – ulgi podatkowe ze strony rządu, – bliskość granicy, – niewielka skłonność do strajków, – bliskość źródeł zaopatrzenia w surowce, materiały lub części 	Ograniczony wpływ na lokalizację zarówno w wielkich miastach, jak i poza nimi

Źródło: B. Domański, R. Guzik, K. Gwosdz, *Konkurencyjność i ranga wielkich miast Polski w świetle inwestycji zagranicznych firm produkcyjnych*, Biuletyn Komitetu Przestrzennego Zagospodarowania Kraju PAN, 2000 z. 192, s. 99-124.

⁴ M. Majewska, *Identyfikacja strategii wejścia przedsiębiorstwa na rynki zagraniczne*, [w:] *Logistyka w internacjonalizacji przedsiębiorstw Unii Europejskiej*, red. E. Gołębska, AE, Poznań 2005, s. 101-102.

Z czynników pojawiających się zdecydowanie najczęściej jako istotne determinanty lokalizacji poza wielkimi miastami zwraca uwagę bliskość głównych dróg lub przyszłych autostrad oraz współpraca ze strony gminy. Bliskość głównych dróg jest czynnikiem numer jeden (najpowszechniejszym) w całej strefie ciężów metropolitar-nych. Bardziej pozytywna ocena władz lokalnych przez zagranicznych inwestorów poza wielkimi miastami również jest ważnym czynnikiem lokalizacji inwestycji na danym terenie. Z kolei przy lokalizacji w obszarach pozametropolitarnych obserwujemy ponadto nieco większe znaczenie niskich kosztów pracy, czynnik ten pojawia się jednak również jako uzasadniający lokalizację w wielkich miastach. W miarę wzrostu odległości od głównych miast rośnie znaczenie lepszych warunków ekologicznych.

Czynnikami, które mają ograniczony wpływ na lokalizację zarówno w wielkich miastach, jak i poza nimi, są bliskość źródeł zaopatrzenia, bliskość granic, ulgi podatkowe, brak wojowniczych związków zawodowych oraz niewielka skłonność do strajków.

W literaturze przedmiotu można znaleźć wiele różnorodnych prób systematyzacji przyczyn podejmowania bezpośrednich inwestycji zagranicznych. Oto najistotniejsze czynniki warunkujące napływ inwestycji do kraju i regionu.

Wydaje się, że determinanty BIZ w ujęciu krajowym należy podzielić na dwie podstawowe grupy: ekonomiczne i prawno-instytucjonalne.

Determinanty ekonomiczne BIZ obejmują przede wszystkim takie czynniki, jak:

- rozmiary i dynamika wzrostu rynku krajowego,
- sytuacja gospodarcza i tempo rozwoju w makroskali,
- koszty, podaż i kwalifikacje siły roboczej,
- dostępność surowców i innych bogactw naturalnych,
- stan infrastruktury transportowej, telekomunikacyjnej, energetycznej oraz bankowej,
- stosowanie zachęt finansowo-fiskalnych.

Natomiast na determinanty prawno-instytucjonalne BIZ składają się następujące czynniki:

- warunki prawne i kwestia wolności prowadzenia działalności biznesowej,
- polityka zmian strukturalnych (z prywatyzacją włącznie), deregulacji i stabilizacji,
- stopień przejrzystości funkcjonowania administracji publicznej i skala korupcji urzędników,
- przestrzeganie i egzekwowanie przepisów prawnych,
- istnienie bilateralnych i multilateralnych porozumień międzynarodowych dotyczących ochrony inwestycji zagranicznych,
- działalność promocyjna na rzecz przyciągnięcia BIZ itp.⁵

Należy pamiętać o tym, że we współczesnej gospodarce istnieje silna konkurencja w walce o kapitał. Dlatego istotne jest określenie innych ważnych czynników, które przyczyniają się do napływu kapitału zagranicznego do regionu. W tym względzie istnieje kilka poglądów.

W tradycyjnym ujęciu do najistotniejszych determinant należy zaliczyć:

- duży i chłonny rynek wewnętrzny,
- tanią i dobrze wykwalifikowaną siłę roboczą,
- położenie geopolityczne,
- politykę rządu,
- pozycję międzynarodową.

Znaczenie wymienionych czynników zostało potwierdzone przez badania przeprowadzone w wielu krajach świata. W większości przypadków dostęp do „nowego rynku krajowego” jest jednym z ważniejszych czynników skłaniających przedsiębiorstwa do inwestycji. Natomiast „niższe koszty pracy” to charakterystyczny motyw inwestowania w krajach rozwijających się.

Analizując inne opracowania na ten temat, jako czynniki w największym stopniu wpływające na atrakcyjność danego kraju, regionu dla napływu kapitału zagranicznego należy również wymienić:

- gospodarczy wizerunek miejsca lokalizacji,
- mentalność ludności,
- przychylne nastawienie władz samorządowych do inwestora,
- klimat społeczny,
- administrację (szybkość działania, elastyczność),
- atrakcyjność miejscowości,
- połączenia komunikacyjne,
- podaż wykwalifikowanej siły roboczej,
- podatki, zachęty, subwencje,
- rynek zbytu w regionie,
- ośrodki szkolenia zawodowego,
- ofertę kulturalną,
- instytuty badawcze, możliwość kooperacji,
- podaż powierzchni produkcyjnych, biurowych, magazynowych itp.,
- bliskość dostawców i kooperantów.

Należy również pamiętać, że decyzje inwestycyjne często uwarunkowane są czynnikami nie merytorycznymi, a bardziej natury psychologicznej, takimi jak skłonność decydentów do ryzyka, uprzedzenia inwestora do systemu wartości, norm, zwyczajów czy też rozmaite sympatie i antypatie⁶.

Ponadto napływ bezpośrednich inwestycji zagranicznych do danego kraju, regionu zależy w dużej mierze od polityki państwa w zakresie przyciągania kapitału

⁶ P. Siemiątkowski, *Potencjalne korzyści i zagrożenia dla kraju importera bezpośrednich inwestycji zagranicznych (BIZ)*, Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Bankowej w Toruniu, Toruń 2006.

zagranicznego, ale również od działań podejmowanych przez władze lokalne i w zakresie rozwoju społeczno-gospodarczego.

Bodźce inwestycyjne stosowane przez państwo można podzielić na dwie grupy:

a) bodźce finansowe, czyli wszelkiego rodzaju dotacje kapitałowe z funduszy państwowych, subsydia w zakresie kredytowania inwestorów zagranicznych oraz gwarancje pożyczkowe;

b) bodźce fiskalne, czyli obniżanie podatku dochodowego od przedsiębiorstw, całkowite zwolnienia podatkowe, celne lub zwrot ponoszonych przez firmy nakładów na świadczenia socjalne.

Samorządowe władze lokalne podejmują następujące działania mające na celu rozwój gospodarczy i społeczny regionu:

a) działania bezpośrednie, czyli zadania własne gmin i zadania zlecone przez administrację rządową,

b) działania pośrednie, które związane są z tworzeniem warunków do rozwoju gospodarczego, obejmujące planowanie, stymulowanie i promowanie regionalnej gospodarki.

Analizując czynniki, które wpływają na decyzję inwestora zagranicznego co do miejsca ulokowania swojej inwestycji, można stwierdzić, że istnieją czynniki zależne od przedsięwzięć władz lokalnych, ale również istnieją takie, na które samorządy nie mają żadnego wpływu⁷.

Tabela 2. Czynniki wpływające na wybór lokalizacji inwestycji przez inwestora zagranicznego zależne i niezależne od władz samorządowych

Czynniki zależne od władz samorządowych	Czynniki niezależne od władz samorządowych
<ul style="list-style-type: none"> – jasne, spójne, przejrzyste przepisy prawne obowiązujące na terenie działania władz samorządowych; – lokalne zachęty inwestycyjne; – dobra infrastruktura; – właściwa promocja miasta, gminy, województwa zachęcająca do inwestowania; – kreowanie korzystnej opinii wśród inwestorów zagranicznych na temat inwestowania w regionie; – pomoc inwestorom w załatwianiu formalności – sprawność i jakość obsługi 	<ul style="list-style-type: none"> – położenie geograficzne; – instrumenty makroekonomiczne wykorzystywane przez państwo i władze samorządowe; – opinie na świecie na temat inwestowania w danym kraju, regionie; – ogólnokrajowe zachęty inwestycyjne

Źródło: M. Stawicka, *Atrakcyjność inwestycyjna Polski*, Wydawnictwa Fachowe CeDeWu.pl, Warszawa 2007, s. 195.

Analiza powyższych rozważań oraz wyszczególnionych w tab. 2 czynników pozwala sformułować kilka wniosków. Samorządy nie mają do dyspozycji instrumentów makroekonomicznych i muszą stosować różnego rodzaju zachęty pośrednie dla inwestorów zagranicznych. Ponadto nie mają one dobrych instrumentów finansowych i jedynie wykorzystują ulgi i zwolnienia od podatków lokalnych, a szczególnie gruntowych, i od nieruchomości.

Jednym z ważniejszych czynników lokalizacji, uzależnionym w bardzo dużym stopniu od działań samorządów lokalnych, jest dobrze rozwinięta infrastruktura, przede wszystkim drogowa, ale również ta związana z udostępnianiem terenów przedsiębiorcom pod planowaną inwestycję, czyli wyposażenie działek inwestycyjnych w sieć kanalizacyjną, wodociagową, gazową czy energetyczną (np. specjalne strefy ekonomiczne). Władze krajowe, regionalne i lokalne powinny więc aktywnie kreować odpowiedni klimat inwestycyjny zarówno przychylny napływowi inwestycji zewnętrznych (tj. zagranicznych, krajowych, regionalnych), jak i nakierowany na zatrzymanie na swoim terenie przedsiębiorstw już działających. Działania, które mogą wpłynąć na poprawę klimatu inwestycyjnego, zależą od indywidualnych warunkowań politycznych oraz sytuacji ekonomicznej danego kraju czy regionu, od postępów w kierunku poprawy klimatu inwestycyjnego w przeszłości, rezultatów liberalizacji polityki dotyczącej bezpośrednich inwestycji zagranicznych oraz wcześniejszej działalności promocyjnej.

Klimat inwestycyjny stanowi, obok naturalnych (surowcowych, rynkowych, kosztowych) zalet danego obszaru, integralny komponent zespołu czynników lokalizacyjnych wpływających na wybór kraju, regionu oraz miejsca bezpośredniej lokalizacji w regionie. Jak pokazuje praktyka, w warunkach niewielkich różnic pomiędzy krajami i regionami starającymi się o napływ BIZ, subiektywna opinia inwestorów o lokalizacji przyszłej inwestycji odgrywa często rolę zasadniczą⁸.

3. Struktura geograficzna inwestycji zagranicznych na Podkarpaciu i lista największych inwestorów w regionie

Znajomość krajów, z których pochodzą najważniejsi inwestorzy, wydaje się istotna z kilku powodów. Po pierwsze, jest ona ważna z punktu widzenia budowania strategii przyciągania dużego kapitału zagranicznego. Po drugie, może pokazać, że małe i średnie inwestycje są rezultatem działania firm pochodzących głównie z jednego kraju. Interesująca wydaje się odpowiedź na pytanie o istnienie specyfiki poszczególnych regionów i sektorów w zakresie krajów, z których pochodzą inwestorzy⁹.

⁸ J. Cukrowski, M. Jakubiak, *Znaczenie inwestycji zagranicznych i poprawa klimatu inwestycyjnego w Polsce*, CASE – Centrum Analiz Społeczno-Ekonomicznych, Warszawa 2004, s. 37.

⁹ K. Gwosdz, A. Sobala-Gwosdz, *Konkurencyjność i ranga wielkich miast Polski w świetle inwestycji zagranicznych firm produkcyjnych*, Biuletyn Komitetu Przestrzennego Zagospodarowania Kraju PAN, z. 192, 2006, s. 99-124.

Tabela 3. Struktura BIZ w woj. podkarpackim w latach 1989-2007 według krajów pochodzenia i rodzaju działalności

Kraj	Inwestycje ogółem		Przemysł i budownictwo		Handel		Usługi	
	mln dol.	%	mln dol.	%	mln dol.	%	mln dol.	%
Europa	1542,9	49,1	1310,3	46,1	182,1	93,8	50,5	55,3
Austria	413,7	13,2	410,8	13,5	2,1	1,1	0,8	0,9
Niemcy	338,9	10,8	272,1	12,9	65,9	34,0	0,9	1,0
Francja	234,8	7,5	186,9	5,9	26,9	13,9	21,0	23,0
Wielka Brytania	147,9	4,7	91,1	3,3	56,6	29,1	0,2	0,2
Szwecja	100,6	3,2	100,6	3,3	0,0	0,0	0,0	0,0
Włochy	92,6	2,9	92,6	2,5	0,0	0,0	0,0	0,0
Holandia	87,8	2,8	52,1	1,5	8,9	4,6	26,8	29,3
Szwajcaria	36,3	1,2	36,0	1,4	0,1	0,1	0,2	0,2
Norwegia	30,2	1,0	18,8	0,4	11,4	5,9	0,0	0,0
Portugalia	23,6	0,8	14,3	0,0	9,3	4,8	0,0	0,0
Inne kraje europejskie	36,5	1,2	35,5	1,4	0,5	0,3	0,5	0,3
Ameryka Północna	1422,9	45,3	1372,4	50,1	9,8	5,1	40,7	44,5
USA	1386,2	44,1	1345,5	49,1	9,8	5,1	30,9	33,9
Kanada	36,7	1,2	27,0	1,0	0,0	0,0	9,7	10,6
Azja	18,1	0,6	18,1	0,7	0,0	0,0	0,0	0,0
Japonia	15,4	0,5	15,4	0,6	0,0	0,0	0,0	0,0
Inne kraje azjatyckie	2,7	0,1	2,7	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Afryka	93,5	3,0	92,7	2,6	0,8	0,4	0,0	0,0
RPA	93,5	3,0	92,7	2,3	0,8	0,4	0,0	0,0
Australia	57,0	1,8	56,7	1,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Instytucje międzynarodowe	3,2	0,1	3,2	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0
Brak informacji o kraju pochodzenia	3,7	0,1	2,7	0,1	0,8	0,7	0,2	0,2
Suma końcowa	3143,3	100,0	2856,1	100,0	193,5	100,0	91,4	100,0

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z <http://www.coi.rzeszow.pl> oraz danych Urzędu Statystycznego w Rzeszowie.

Analizując strukturę inwestycji zagranicznych w województwie podkarpackim (tab. 3) pod kątem kraju pochodzenia, odnotowujemy dominację kapitału z USA. Inwestorzy ze Stanów Zjednoczonych (1386 mln dol.) wydali więcej niż razem wzięci inwestorzy (przedsiębiorcy) z czterech kolejnych krajów: Austrii (413 mln dol.), Niemiec (339 mln dol.), Francji (235 mln dol.) i Wielkiej Brytanii (136 mln dol.). W porównaniu z całą Polską niskie są na Podkarpaciu inwestycje holenderskie – 13,8% ogółu inwestycji w Polsce i tylko 2,7% w województwie podkarpackim, włoskie 5,1% w kraju i 2,3% na Podkarpaciu oraz belgijskie odpowiednio: 3,6 i 0,2%.

Znikome są nakłady firm z krajów sąsiadujących z regionem, tj.: z Ukrainy i Słowacji.

Pod względem zróżnicowania pochodzenia kapitału według sektorów działalności zwraca uwagę znaczny udział firm amerykańskich w sektorze przemysłowym – sięga on 49,1%. Wynika to głównie z aktywności czterech dużych inwestorów, takich jak: Goodyear, United Technologies Corporation, Owens Illinois i Enron Corporation. W sumie stanowią one 55% ogółu amerykańskich inwestycji w przemyśle. Produkcyjny charakter mają również inwestycje austriackie (fabryki należące do Kronospan Holdings i inwestycje Brau Union w browarze w Rakszawie z lat 2000-2003). Sięgające razem 195 mln dol. nakłady firm szwedzkich, australijskich i duńskich zostały poniesione wyłącznie w przemyśle. Przykładami mogą być tu wysokie wydatki poniesione przez Lantbrukarnas Ekonomi w zakładach mięsnych w Jarosławiu oraz Alcro Beckers w dębickiej fabryce farb i lakierów. Podobna koncentracja inwestycji w sektorze przemysłowym (w sumie 18 mln dol.) ma miejsce w przypadku firm azjatyckich.

Handlową specyfikę wykazują inwestycje niemieckie (grupa Metro) i brytyjskie (Tesco, British Petroleum, Kingfisher), których udział w ogóle inwestycji w sektorze przekracza 60%. Inwestycje portugalskie i norweskie są również silnie skoncentrowane w handlu i dystrybucji (hurtownie firmy Eurocash i sklepy Jerónimo Martins Dystrybucja). W porównaniu z przemysłem ponadprzeciętnie wysokie są nakłady kapitału francuskiego (E.Leclerc, Auchan, Leroy Merlin). Wydatki kapitału amerykańskiego nie przekraczają w handlu wartości 10 mln dol.

Aż 88,4% inwestycji dokonały w usługach (poza handlem) firmy amerykańskie, kanadyjskie, holenderskie i francuskie. Warto zauważyć, że 72% inwestycji amerykańskich i holenderskich w sektorze usług stanowią inwestycje w spółki należące obecnie do grupy Multimedia Polska, a 82% wydatków francuskich poniosła Veolia Transport w związku z przejęciami przedsiębiorstw państwowej komunikacji samochodowej – PKS. W porównaniu z Małopolską niewielka jest w województwie podkarpackim aktywność funduszy inwestycyjnych z Izraela¹⁰.

Poszczególne miejsca w przestrzeni geograficznej, m.in. regionalnej, mają różną siłę przyciągania mobilnego kapitału zagranicznego. W literaturze funkcjonuje pojęcie „lepkości miejsc” (*sticky places*), które obrazują fakt różnej atrakcyjności poszczególnych obszarów dla inwestorów¹¹. Jedne miejsca skupiają znaczne nakłady inwestycyjne (są „lepkie” dla kapitału), podczas gdy inne są przez inwestorów omijane. Dlatego poznanie geografii inwestycji zagranicznych w skali kraju czy regionu jest istotne o tyle, że pozwala określić m.in. wpływ, jaki mają one na zróżnicowania w rozwoju gospodarczym¹².

¹⁰ Tamże, s. 53-54.

¹¹ A. Markusen, *Sticky Places in Slippery Space: a Typology of Industrial Districts*, University of Minnesota, Minnesota 1996, s. 313.

¹² A. Sobala-Gwosdz, K. Gwosdz, wyd. cyt., s. 55.

Tabela 4. Inwestycje zagraniczne w firmach z udziałem kapitału zagranicznego działających w województwie podkarpackim w latach 1989-2007 (według powiatów)

Lp.	Powiat	Wartość inwestycji		
		mln dol.	%	dol. na 1 mieszkańca
1	mielecki	523,1	19,2	3929
2	Rzeszów	484,9	17,8	3051
3	dębicki	324,0	11,9	2447
4	leżajski	304,2	11,2	4393
5	jarosławski	262,5	9,6	2148
6	krosno	134,0	4,9	2791
7	stalowowolski	127,7	4,7	1166
8	ropczycko-sędziszowski	87,6	3,2	1231
9	tarnobrzegi	86,1	3,2	1598
10	łańcucki	82,7	3,0	1067
11	sanocki	62,0	2,3	655
12	rzeszowski	49,9	1,8	288
13	jasielski	49,8	1,8	431
14	niżański	34,8	1,3	518
15	przeworski	28,2	1,0	358
16	Przemyśl	22,3	0,8	330
17	Tarnobrzeg	21,9	0,8	438
18	kolbuszowski	14,4	0,5	234
19	brzozowski	9,1	0,3	139
20	lubaczowski	7,8	0,3	135
21	leski	3,4	0,1	127
22	strzyżowski	3,0	0,1	49
23	krośnieński	2,0	0,1	18
24	bieszczadzki	1,0	0,0	47
25	przemyski	0,4	0,0	6
	ogółem Podkarpacie	2726,6	100,0	1300
	ogółem Polska	b. d.	b. d.	2415

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Statystycznego w Rzeszowie oraz <http://www.coi.rzeszow.pl>.

Wyniki badań wykazały, że wskaźnik udziału inwestycji zagranicznych w firmach Podkarpacia w układzie powiatów był bardzo zróżnicowany. Graficzny obraz tego wskaźnika (tab. 4) informuje, że wiele powiatów, które w dotychczasowych ujęciach należały do bardzo aktywnych, stosując ten miernik, zajmuje dalsze miejsca. Na przykład powiat rzeszowski, który złożył największą liczbę wniosków i uzyskał zdecydowanie największą kwotę dofinansowania, pod tym względem znajduje się w trzecim przedziale (100-250 zł na mieszkańca).

Pięć powiatów województwa podkarpackiego – mielecki, miasto Rzeszów, dębicki, leżajski i jarosławski, skupia aż 70% inwestycji zagranicznych. Jednak w każdym powiecie dominuje inny typ inwestycji. Mielec, który przyciągnął najwięcej

inwestycji – 523 mln dol., zawdzięcza swoją wysoką pozycję nowym przedsięwzięciom przyciągniętym działaniem specjalnej strefy ekonomicznej. Rzeszów, oprócz inwestycji przemysłowych, odzwierciedla dużą atrakcyjność największego rynku zbytu województwa dla nowych inwestycji w handlu i usługach, przy dominacji inwestycji w sprywatyzowanych firmach. Duże inwestycje w powiatach dębickim i leżajskim to wynik prywatyzacji, a następnie dodatkowych nakładów w firmach funkcjonujących tu przed 1990 r. Sytuacja w powiecie jarosławskim jest podobna, przy czym mamy tu do czynienia z jedną dużą inwestycją *greenfield*¹³. Z kolei jeśli chodzi o nakłady inwestycyjne powyżej 50 mln dol., to miały one miejsce w kolejnych 6 powiatach – najwięcej w krośnieńskim (134 mln dol.) oraz stalowowolskim (128 mln dol.), poza tym w ropczycko-sędziszowskim, tarnobrzescim, łańcuckim i sanockim. Razem 11 wymienionych powiatów skupia ponad 90% wszystkich inwestycji.

Analiza inwestycji zagranicznych na 1 mieszkańca powiatu zwraca uwagę na wysoką wartość wskaźnika dla powiatu leżajskiego (4393 dol.) oraz mieleckiego (3929 dol.), na trzecim miejscu plasuje się Rzeszów (3051 dol.). Średnią dla województwa podkarpackiego (1300 dol.) przekraczają jeszcze cztery powiaty: dębicki, jarosławski, tarnobrzesci oraz miasto Krosno. Należy zaznaczyć, że w pięciu powiatach województwa zaangażowanie kapitału zagranicznego w przeliczeniu na głowę mieszkańca przekracza wartość średnią dla Polski (2415 dol.).

Obszary o znacznym zaangażowaniu kapitału zagranicznego kontrastują z powiatami, gdzie nakłady inwestorów są niskie. Łączne inwestycje w siedmiu powiatach regionu, położonych głównie na wschodzie i południu województwa podkarpackiego (lubaczowski, leski, brzozowski, krośnieński, strzyżowski, przemyski i bieszczadzki), nie sięgają 27 mln dol.

Oznacza to, że tereny te skupiają razem zaledwie 1% nakładów kapitału zagranicznego w województwie. Zwraca uwagę bardzo słabe zaangażowanie inwestorów zagranicznych w miastach Tarnobrzeg i Przemyśl. Każde z nich przyciągnęło jak dotąd po ok. 22 mln dol. inwestycji. W przeciwieństwie do pozostałych powiatów grodzkich brak jest w tych miastach dużych inwestycji w przemyśle.

Analiza materiału empirycznego (tab. 5) wykazała, że największym inwestorem zagranicznym w województwie jest grupa Kronospan z Austrii. Większość inwestycji, które podjęła firma, były w formie *greenfield*. Wartość inwestycji tego przedsiębiorstwa to 345 mln dol., co stanowi ponad 10% całości inwestycji w województwie. Kolejną firmą, która zainwestowała w województwie podkarpackim wartość 240 mln dol., jest amerykański Goodyear. Następny w klasyfikacji jest również amerykański inwestor – United Technologies Corporation, którego kapitał wyniósł 166 mln dol. Oba te amerykańskie przedsięwzięcia stanowiły przejęcia, a następnie modernizacje i rozbudowy przedsiębiorstw państwowych, takich jak: firmy oponiarskiej Dębica, gdzie zainwestował Goodyear, i WSK PZL-Rzeszów, której kapitał stanowił inwestycje

¹³ <http://www.coi.rzeszow.pl> – strona Departamentu Centrum Obsługi Inwestora, 17.01.2009 r.

Tabela 5. Lista największych inwestycji zagranicznych na Podkarpaciu na koniec 2007 r.

Lp.	Inwestor	Kraj	Inwestycje w mln dol. do końca 2007 r.	Rodzaj działalności	Miejsce inwestycji
1	2	3	4	5	6
1	Kronospan Holdings	Austria	345,0	produkcja wyrobów z drewna (płyty meblowe, panele podłogowe, drzwi i ościeżnice), wyspecjalizowany transport	Kronospan Mielec Sp. z o.o. (d. Kronowood), Kronoflooring Mielec Sp. z o.o., (d. Melnox), Kronodoor PL Sp. z o.o. w Jaśle, Kronospan HPL Sp. z o.o. (d. Kronoerg) w Pustkowie, Silva Sp. z o.o. w Mielcu
2	The Goodyear Tire & Rubber Company	USA	240,8	produkcja opon	Firma Oponiarska Dębica SA, Goodyear EEMEA Financial Services Center Sp. z o.o. (Dębica)
3	United Technologies Corporation	USA	166,0	produkcja silników i części lotniczych	WSK PZL-Rzeszów SA, Gloria Polska Sp. z o.o. w Ropczycach
4	Enron Corporation	USA	137,6	produkcja energii elektrycznej i ciepłej	Elektrociepłownia Nowa Sarzyna Sp. z o.o.
5	Federal-Mogul Corporation	USA	125,2	produkcja części do pojazdów mechanicznych (głównie tłoków)	Federal-Mogul Gorzyce SA
6	Owens Illinois Inc.	USA	112,2	produkcja pojemników ze szkła, pozyskiwanie tłuczki szkła	O-I Polska S.A (d. Owens-Illinois Polska SA), Recykling Centrum Sp. z o.o. w Jarosławiu
7	Enterprise Investors	USA	101,2	produkcja wyrobów z gumy, handel, usługi kurierskie, druk prasy i czasopism, bankowość, produkcja oprogramowania, produkcja sprzętu AGD, produkcja lodów, produkcja wyrobów ze szkła	Stomil Sanok SA, Nomi SA placówki w Przemyślu, Rzeszowie, Messenger Service Stolica SA oddział w Rzeszowie, Zelmer SA w Rzeszowie, Asseco Poland SA (d. Comp Rzeszów SA), Krośnieńskie Huty Szkła Krosno SA, O-I Polska SA (d. Owens-Illinois Polska SA) w Jarosławiu
8	Delphi Automotive Systems	USA	85,6	produkcja amortyzatorów do samochodów osobowych	Delphi Krosno SA
9	Valeant Pharmaceuticals International	USA	80,0	produkcja leków	ICN Polfa Rzeszów SA
10	Philip Morris	USA	76,7	produkcja papierosów	Philip Morris Polska SA w Leżajsku
11	Tiger Wheels (poprzez ATS Group)	RPA	76,5	produkcja felg	Stahlschmidt & Maiworm Sp. z o.o. w Stalowej Woli

Aktywność administracji samorządowej podkarpacka w zakresie...

1	2	3	4	5	6
12	Toora	Włochy	65,1	produkcja części aluminiowych do samochodów i grzejników aluminiowych	Toora Poland SA (d. Almet) w Nisku
13	Alcro-Beckers	Szwecja	60,0	produkcja farb i lakierów	TBD SA (d. Polifarb Beckers Dębica)
14	General Biscuits	Wielka Brytania	57,6	produkcja pieczywa cukierniczego	LU Polska SA (d. SPC San) w Jarosławiu
15	Harbin	Australia	52,0	produkcja piwa	Grupa Żywiec SA, Browar w Leżajsku (d. Zakłady Piwowarskie w Leżajsku)
16	Gerber Finance Company	USA	51,8	produkcja żywności dla dzieci i niemowląt	Alima Gerber SA w Rzeszowie
17	Bury GmbH & Co.	Niemcy	50,0	produkcja zestawów głośnomówiących dla tel. komórkowych oraz odbiorników GPS	Bury Sp. z o.o. w Mielcu
18	Tesco	Wielka Brytania	46,7	handel detaliczny	Tesco Polska Sp. z o.o., sklepy w Rzeszowie, Mielcu, Stalowej Woli i Przemysłu
19	Brau Union	Austria	43,8	produkcja piwa	Browar Van Pur Sp. z o.o. w Rakszawie
20	Coltec Aerospace	Kanada	42,5	produkcja części lotniczych	Goodrich Krosno Sp. z o.o.
21	Südzucker	Niemcy	41,0	produkcja cukru	Cukrownia Ropczyce SA, Cukrownia Przeworsk SA
22	Metro	Niemcy	39,4	handel detaliczny i hurtowy	Makro Cash and Carry Polska SA, Media Markt Sp. z o.o., Real Sp. z o.o. i Spółka, Spółka Komandytowa w Rzeszowie, Praktiker Polska Sp. z o.o. (wszystkie w Rzeszowie)
23	Danone	Francja	35,8	produkcja pieczywa cukierniczego	LU Polska SA (d. SPC San) w Jarosławiu
24	Kirchhoff Gruppe	Niemcy	32,9	tłoczenie elementów karoserii samochodowych	Kirchhoff Polska Sp. z o.o. w Mielcu
25	Association Familiale Mulliez	Francja	31,3	handel detaliczny i hurtowy w sieci hipermarketów	Hipermarkety Auchan i Leroy Merlin w Krasnem (pow. rzeszowski)
26	Erhard i Fryderyk Rothgangl	Niemcy	30,0	produkcja urządzeń oddymiających i świetlików	Rewa Sp. z o.o. w Woli Rafałowskiej
27	Linde	Niemcy	28,0	produkcja gazów technicznych	Linde Gaz Polska Sp. z o.o. w Mielcu

Tabela 5. (cd.)

1	2	3	4	5	6
28	Emerita BV	Holandia	25,9	usługi telekomunikacyjne	Multimedia Polska – Dębica SA (d. TeleNet Dębica, do XII 2003 Telekomunikacja Dębicka SA), Multimedia Polska-Południe SA (d. Telefony Rzeszowskie TELER SA), Multimedia Polska Mielec Sp. z o.o. (d. Telenet Mielec Sp. z o.o., Polska Telefonika Wiejska)
29	Henry i Ronald Stern	USA	24,8	produkcja krzeseł i wyrobów z drewna	Nowy Styl Sp. z o.o. w Krośnie i Stalowej Woli, Nowy Styl Sp. z o.o. Zakład Produkcyjny Besko (d. Drew Styl Sp. z o.o.), Nowy Styl Sp. z o.o. Zakład Przemysłu Drzewnego w Rzepedzi, BN Factory SA w Krośnie
30	Sanofi-Aventis	Francja	23,3	produkcja leków	Sanofi-Biocom Sp. z o.o. w Rzeszowie
31	Emerging Ventures Limited (przez UNP Holdings BV)	USA	22,2	usługi telekomunikacyjne	Multimedia Polska – Dębica SA, Multimedia Polska – Południe SA, Multimedia Polska Mielec Sp. z o.o.
32	Veolia Transport	Francja	20,7	transport pasażerski	PKS Connex Brzozów Sp. z o.o., PKS Connex Łańcut Sp. z o.o., PKS Connex Mielec Sp. z o.o., PKS Connex Sanok Sp. z o.o., PKS Connex Sędziszów Sp. z o.o.
33	Pura Siegfried	Niemcy	19,9	produkcja piwa	Browar Van Pur Sp z o.o. w Rakszawie
34	Ladish Co.	USA	15,5	produkcja odkuwek matrycowych	Zakład Kuźnia Matrycowa Sp. z o.o. w Stalowej Woli

Źródło: opracowanie własne na podstawie <http://www.coi.rzeszow.pl>.

United Technologies Corporation. Wielkie nakłady, przekraczające 100 mln dol., poniosły kolejne przedsiębiorstwa z USA: Enron, Federal-Mogul Corporation i Owens Illinois. Pierwszy inwestor zbudował elektrociepłownię opalaną gazem w Nowej Sarzynie, druga firma – Federal-Mogul – przejęła i rozbudowała fabrykę produkującą części do pojazdów mechanicznych w Gorzycach, natomiast trzecia firma – OI – kupiła i unowocześniła Hutę Szkła w Jarosławiu. W klasyfikacji inwe-

storów, którzy zainwestowali największy kapitał w województwie podkarpackim, brytyjskie Tesco, które zainwestowało najwięcej w sektorze handlu i usług, znalazło się dopiero na osiemnastym miejscu (46,7 mln dol.). To potwierdza dominację przemysłu w inwestycjach zagranicznych na Podkarpaciu¹⁴.

Literatura

- Cukrowski J., Jakubiak M., *Znaczenie inwestycji zagranicznych i poprawa klimatu inwestycyjnego w Polsce*, CASE – Centrum Analiz Społeczno-Ekonomicznych, Warszawa 2004.
- Cyrson C., *Korporacje wielonarodowe. Prawidłowości ekspansji zagranicznej*, PWN, Warszawa 2006.
- Czerwieniec E., *Zagraniczne inwestycje bezpośrednie w gospodarce krajów wysoko rozwiniętych*, Zeszyty Naukowe AE w Poznaniu, Poznań 2005.
- Domański B., *Kapitał zagraniczny w przemyśle Polski*, Wyd. Instytutu Geografii i Gospodarki Przemysłowej UJ, Kraków 2001.
- Domański B., Guzik R., Gwosdz K., *Konkurencyjność i ranga wielkich miast Polski w świetle inwestycji zagranicznych firm produkcyjnych*, Biuletyn Komitetu Przestrzennego Zagospodarowania Kraju PAN, 2000 z. 192.
- Gwosdz K., Sobala-Gwosdz A., *Konkurencyjność i ranga wielkich miast Polski w świetle inwestycji zagranicznych firm produkcyjnych*, Biuletyn Komitetu Przestrzennego Zagospodarowania Kraju PAN, zeszyt 192, 2006.
- Glikman P., *Pomaga, a nie szkodzi*, „Rzeczpospolita” 2000 nr 230.
- Georgica J.P., *Wpływ inwestycji zagranicznych na wprowadzanie nowych technologii społecznych, Bezpośrednie inwestycje zagraniczne w Polsce*, red. Z. Olesiński, Warszawa 2006.
- Kalita W., *Inwestycje zagraniczne w Polsce z uwzględnieniem przemysłu rolno-żywnościowego*, [w:] *Transfer wiedzy i działań innowacyjnych w obszarze agrobiznesu. Uwarunkowania, mechanizmy, efekty*, red. S. Makarski, UR, Rzeszów 2007.
- Karaszewski W., *Bezpośrednie inwestycje zagraniczne: Polska na tle świata*, Dom Organizatora, Toruń 2004.
- Krugman P., Obstfeld M., *Międzynarodowe stosunki gospodarcze: teoria i praktyka*, PWN, Warszawa 2003.
- Latocha T., *Bezpośrednie inwestycje zagraniczne w Unii Europejskiej w świetle teorii rozwoju regionalnego i teorii lokalizacji*, Wyd. Uniwersytetu Łódzkiego, „Studia Europejskie” 2005 nr 2, Łódź 2005.
- Majewska M., *Identyfikacja strategii wejścia przedsiębiorstwa na rynki zagraniczne*, [w:] *Logistyka w internacjonalizacji przedsiębiorstw Unii Europejskiej*, red. E. Gołębska, AE, Poznań 2005.
- Markusen A., *Sticky places in slippery space: a typology of industrial districts*, „Economic Geography” 72, 2, University of Minnesota, Minnesota 2006.
- Mączynska E., *Bezpośrednie inwestycje zagraniczne. Światowe i lokalne czynniki dynamizujące*, „Ekonomista” Wrocław 2005 nr 1-2
- Nytko M., *Znaczenie bezpośrednich inwestycji zagranicznych dla rozwoju gospodarczego Podkarpacia*, Wyd. Instytutu Rozwoju Przedsiębiorstw, Kraków 2009.
- Nytko M., *Model stadiów rozwoju gospodarczego T. Ozawy jako narzędzie prognozy skutków rozwoju bezpośrednich inwestycji zagranicznych w kraju goszczącym*, Wyd. Instytutu Rozwoju Przedsiębiorstw w Krakowie, Kraków 2009.

¹⁴ K. Puchalska, *Regionalne uwarunkowania napływu bezpośrednich inwestycji zagranicznych*, Międzynarodowa Konferencja Naukowa „Nierówności społeczne a wzrost gospodarczy w kontekście spójności społeczno-ekonomicznej”, Wyd. UR, Zeszyt nr 13, Rzeszów, 27-28 września 2007, s. 307-316.

- Nytko M., *Znaczenie bezpośrednich inwestycji zagranicznych dla rozwoju gospodarczego Podkarpacia*, Wyd. Instytutu Rozwoju Przedsiębiorstw, Kraków 2009.
- Oziewicz E., *Zagraniczne inwestycje bezpośrednie w rozwoju gospodarczym krajów Azji Południowo-Wschodniej (ASEAN)*, Gdańsk 2008.
- Owczarek J., Bienias M., *Warunki inwestowania i funkcjonowania zagranicznych firm handlowych*, [w:] *Warunki funkcjonowania i rozwoju handlu w Polsce*, red. A. Szromnik, Kraków 2004.
- Puchalska K., *Ocena koncentracji kapitału zagranicznego w woj. podkarpackim. Regionalizacja a globalizacja we współczesnym świecie*, Tom II, AE, Wrocław 2007.
- Puchalska K., *Regionalne uwarunkowania naphywu bezpośrednich inwestycji zagranicznych*, *Międzynarodowa Konferencja Naukowa „Nierówności społeczne a wzrost gospodarczy w kontekście spójności społeczno-ekonomicznej”*, Wyd. UR, Zeszyt nr 13, Rzeszów, 27-28 września 2007.
- Rymarczyk J. (red.), *Handel zagraniczny. Organizacja i technika*, PWE, Warszawa 2005.
- Rymarczyk J. (red.), *Międzynarodowe stosunki gospodarcze*, PWE, Warszawa 2006.
- Raport o stanie inwestycji zagranicznych w województwie podkarpackim do roku 2008*, Małopolski Instytut Gospodarczy, Rzeszów 2008.
- Siemiątkowski P., *Potencjalne korzyści i zagrożenia dla kraju importera bezpośrednich inwestycji zagranicznych (BIZ)*, Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Bankowej w Toruniu, Toruń 2006.
- Stawicka M., *Atrakcyjność inwestycyjna Polski*, Wydawnictwa Fachowe CeDeWu.pl, Warszawa 2007, s. 195.
- Weresa M., *Skutki inwestycji zagranicznych dla gospodarki kraju przyjmującego doświadczenia Polski*, „Zeszyty BRE BANK-CASE” nr 62 Warszawa 2002.

THE ACTIVITY OF PUBLIC ADMINISTRATION IN THE SCOPE OF GAINING FOREIGN DIRECT INVESTMENTS IN THE PROVINCE OF PODKARPACIE

Summary: Public administration, especially local government administration has no macroeconomic instruments, it may only use various stimulants for foreign investors. It also does not have good financial instruments and may only use reductions and exemption from local taxes, in particular land and property taxes.

One of more important determinants of location depending, to large extent, on actions of local governments constitutes well developed infrastructure, mostly roads but also the one connected with availing lands to entrepreneurs for investing i.e. facilitating land with sewage system, water supply system, gas and energy system (e.g. special economic zones). National, regional and local authorities should actively create a proper investment climate, favourable to external investments (i.e. foreign, national, regional) and the one directed at retaining enterprises that presently function. The actions which may influence the improvement of the investment climate depend on political determinants and economic situation of a given country or region, on the progress directed at the improvement of the investment climate in the future, the results of liberalization of the policy regarding foreign direct investments and previous activity of promotion .

The investment climate constitutes, apart from natural (material, market, cost) advantages of a given area, the integral component of the combination of location determinants influencing the choice of a given country, region or the place for direct location within a region.

As for practice, in the conditions of small differences among countries and regions applying for foreign direct investments (FDI), the subjective opinion of investors regarding the location of a future investment plays a crucial role.